

A VIDÉKFEJLESZTÉS LEHETŐSÉGEI*

A „Párbeszéd a vidékért” munkacsoportjainak javaslatai

A magyar vidék jövőjét meghatározó lehetséges programok, pontokba szedve. Készítette Prof. Glatz Ferenc felkérése alapján, az Ő valamint a „Párbeszéd a vidékért” munkacsoport vezetők feljegyzései alapján Csatári Bálint.

Az alább felsorolásra kerülő, a magyar vidék jövőjének jobbítását célzó javasolt programpontok természetesen nem azonos súlyúak, értékűek, mélységűek. Az is nyilvánvaló, hogy ekkora számban nem is szedhetők szigorú logikai sorba. Vannak nagyon egyszerűen értelmezhető, bár az érintettek számára korántsem egyszerűen megoldható problémák, s vannak olyanok is, amelyek a több tucat helyszínen lefolytatott párbeszéd, viták egy-egy továbbgondozásra, programalkotásra alkalmas, magvas gondolatát tartalmazzák.

Valamennyi szakértői csoport záródokumentuma utalt arra, hogy a vidékfejlesztés sokszínű, komplex szemléletű, magas színvonalú szakmai összefogást és cselekvést igénylő feladat. Az alábbi feladatok közötti tartalmi csoportosítások tehát részben önkényesek, s ezért gyakran előfordulhat, hogy az egyik csoport egyik fontos feladata csak a másik témacsoport másik feladatával együtt valósítható meg sikeresen.

Javaslatunk szerint most kevésbé ez a fontos, mint maga a sok száz szakember, tudós, civil, értelmiségi, polgármester és más közreműködő által közösen „összegondolt” lista, a vidékért való teendők sora.

* A „Párbeszéd a vidékért” Programtanács (illetve az MTA Társadalomkutató Központ) rendezésében két vitasorozatra került sor. Egy szakmai és egy lakossági fórumra. A *szakmai fórumokon* április 2–26. között hat munkacsoport 13 ülés keretében szakemberek (akadémikusok, kutatók) és a civil szervezetek képviselői találkoztak és vitatták meg az elnök téziseit, valamint a munkacsoport-vezetők előterjesztéseit. A hat munkacsoport tematikai megoszlása:

1. Finanszírozás és intézményrendszer
2. A vidék gazdasága (foglalkoztatás, munkahely-teremtés)
3. Táj- és környezetgazdálkodás
4. Infrastruktúra
5. A vidék társadalma
6. Érdekérvényesítés, önszerveződés

Ez idő alatt az országos civil szervezetek az ország különböző pontjain rendeztek a maguk szervezésében, de a mi szakértőink meghívásával vitákat. Ugyanekkor a 6 munkacsoport és a Programtanács összesen 19 ülést tartott az ország különböző pontjain. A munkacsoportok 6-8 szakértőből, 6-15 önkormányzati vezetőből, tisztviselőből és 5-20 civil aktivistából álltak össze. A munkacsoportok vitájának eredményeit a szakmai vezető (általában akadémikus) foglalta össze. (Ezekre épül Csatári Bálint: fentebbi összefoglalója „A vidékfejlesztés lehetőségei” címmel. Az összefoglalót május 18-án az elnök és a 6 szakbizottsági vezető egész délelőtti értekezleten vitatták meg, majd május 28-án a mozgalomhoz csatlakozó civil szervezetek képviselői.)

a vidékfejlesztést, mint „egészt” megalapozó feladatok

1. Országos/Nemzeti Vidékfejlesztési Tanács alakítása
2. Magyar Vidék Charta elfogadása (a magyar vidék jövőjének legfontosabb ügyei legalább négy párti egyetértést igényelnének, s reálisan egy 15-20 éves programozási ciklust ölelhetnek fel),
3. a Kormányzat és az MTA közös programjában, hálózatban működő (virtuális) Magyar Vidékkutatási és Fejlesztési Intézet alapítása, az európai vidékfejlesztési modellek érdemi adaptációjára, a Kárpát-medencei és a magyarországi vidéki (tanyai, falusi, kisvárosi) változások hiteles elemzésére, értékelésére, a folyamatok pontos monitoringjára,
4. az egyetemeken és a főiskolákon folyó integrált (agrár-)vidékfejlesztő Bsc és MSc szakok tartalmi követelményeinek pontos meghatározása, tekintettel az EU-ban várható változásokra is.
5. kezdeményezni kell a vidéki térségek versenyképességének közgazdasági, szociológiai, gazdaságföldrajzi (felül)vizsgálatát,
6. a vidékfejlesztés jövőbeli teendőinek érdemi összekapcsolása a mezőgazdaság, az önkormányzatiság és területfejlesztés átfogó reformjaival,
7. a ma is érvényben lévő és a vidéket közvetlenül vagy közvetve érintő törvények együttes „átvilágítása”, a vidéki térségekben való érvényesülésük jövőbeli harmóniájának biztosítása,
8. a mai önkormányzati rendszer ebben a formában alkalmatlan a modern vidékfejlesztésre, ezért Alkotmány és az Önkormányzati törvény módosítása szükséges a lokális jogok és kötelességek pontosítására,
9. a vidékfejlesztés önszerveződése számára a mindenkori kormányzattal való párbeszédre lehetőséget adó fórum jogszabályban való biztosítása. Évente meg kell rendezni a Vidék Parlamentjét.
10. áttekinthetővé kell tenni minden érdekelt számára – közérthető módon – a magyar vidékpolitika teljes fejlesztési-, program- és intézményrendszerét,
11. a terület- és vidékfejlesztés tervezési, szervezési és finanszírozási tevékenységének érdemi decentralizációja (rugalmas és professzionális regionális és vidék-tervező szervezetek alapításával),
12. a hazai tervezési rendszerben egyértelművé kell tenni a különböző tervtípusok egymáshoz való viszonyát (pl. egy

tervtörvény megalkotásával), s ezekben pontosan meg kell határozni a vidékfejlesztési dokumentumok helyét és érvényességét,

13. pontosan külön kell választani a vidékpolitika, ill. a vidékfejlesztés helyi, kistérségi (azaz EU kifejezéssel élve) lokális és megyei, regionális és kormányzati feladatait,
14. az új Nemzeti Fejlesztési Tervben (s azon belül az AVOP II.-ben) és az új Nemzeti Vidékfejlesztési Terv II.-ben a magyar nemzeti vidéki sajátosságokra és igényekre kellene elsősorban építeni, s utána biztosítani azok kapcsolódását az EU felé,
15. a 2007-2013 időszakra vonatkozóan felül kellene vizsgálni, aktualizálni és egységes szerkezetben megjeleníteni a már elfogadott vidékfejlesztési koncepciókat, terveket, programokat,
16. az új tervezési ciklus elejétől, 2007-től szigorú „tervszerződéses” rendszer bevezetése garantálhatná a főbb vidékfejlesztési célkitűzéseink érdemi megvalósítását,
17. a városok és falvak fél évszázados ellentétét a közös érdekű feladatok pontos meghatározásával és az alapfunkcióik tisztességes finanszírozásával kellene feloldani,
18. a vidékfejlesztés sokszínű igényeinek megfelelően a kistérségek nem(csak) kormányzati, illetve önkormányzati típusú szakmai–szervezeti rendszerének megerősítése, pontos, a vidéki társadalom számára is világos, feladatkörökkel,
19. a falugazdászok számának növelése, státuszuk pontosítása és megerősítése, hasonlóan a kistérségi vidékfejlesztőkhöz,
20. a vidékies (kis-)térség pontos és sok szempontú meghatározása országgyűlési határozattal a tervezett beavatkozásokhoz (4-5 évre fixálva a határokat és a lehetséges programokat, beleértve a 100 elsősorban vidékies térséget és a külön támogatásra szoruló elmaradott vidékies térségeket is),
21. kormányzati szinten nagyobb összhangot kell kialakítani az agrár-vidékfejlesztési programok és a vidéki térségeket érintő területfejlesztési programok között. Így a kedvezőtlen adottságú területeket, az agrár környezetvédelmi területeket és a KAP-reform szerinti, ún. regionalizált közvetlen jövedelemtámogatási rendszer területi egységeit célszerű lenne harmonizálni.
22. felül kellene vizsgálni, megújítani a végre nem hajtott SAPARD és más korábbi kistérségi stratégiákat, programokat, s ráhangolni vidéket a LEADER + programokra,
23. vidék-normatíva (más javaslatok szerint helyi társadalomfejlesztési normatíva, vidékies fejkvóta) bevezetése a kistérségi szervező-fejlesztő intézmények működtetéséhez és a szükséges pályázati önrészekhez,

24. a többcélú kistérségi társulások működési szabályait tovább kellene pontosítani, abban helyet adva a vidékfejlesztésnek is,
25. újra pontosítani kellene a települési önkormányzatok, a kistérségi társulások, a megyék (a megyei területfejlesztési tanácsok), s a régiók szerepét a vidékfejlesztésben, tekintettel arra is, hogy minden szintnek más és más fontos feladatai határozhatók meg,
26. a Regionális vagy a Megyei Területfejlesztési Tanácsok ügynökségei legyenek/lehetnek a befogadói a vidékfejlesztés területi programjainak, s koordinátorai azoknak (a megye ezzel újra értékes és fontos feladatot kaphatna)
27. meg kell reformálni, és sokkal hatékonyabbá kell tenni a vidékfejlesztéshez széles értelemben kapcsolható pályázati rendszert,
28. a különféle további programokban jelenjenek meg olyan pályázati célok, amiket a vidéki térségekben is alkalmazni lehet, vagy csak a vidéki térségekre lehet alkalmazni.
29. lényegesen és érdemben decentralizálni kell a forráselosztást, biztosítva a különböző indíttatású programok lokális, helyi „egymásra hatását” is,
30. a vidékfejlesztést illetően is fontosak lehetnek a „légiesülő” európai határaink. Ma már tagállami vidékfejlesztési együttműködést igényelnek az osztrák-magyar, a szlovák-magyar és rövidesen a román-magyar határok menti kistérségek is. Ebben a magyar határmenti vidékek kezdeményezők lehetnének.

gazdaságfejlesztési, mezőgazdasági jellegű problémák és feladatok

31. a mezőgazdaság két nagy „irányzatának” közösen és a területi adottságokhoz is igazodva pontosan meg kellene határozni a magyar mezőgazdaság hozzávetőleges eltartó képességét,
32. a versenyképes és az ökoszociális mezőgazdaság tevékenységi területeinek és konkrét termelési tereinek meghatározása lehetséges és szükséges,
33. állandó politikai harc középpontjában állnak a kis- és nagy mezőgazdasági üzemek. Ezt meg kell szüntetni, és ki kell mondani: egy egészséges agrárgazdaságban a kis-, a közepes és a nagyüzemekre egyaránt szükség van.
34. nagyon pontos, követhető, átlátható, nyilvános és sokoldalú agrár- és vidékstatistikára van szükség,
35. fimon módszerekkel törekedni kell a fekete- és szürke vidékgazdaság „kiszürkítésére és kifelhérítésére”

36. új agrárstratégiára van szükség, amely tekintettel van az átalakuló európai uniós mezőgazdaság- és vidékfejlesztésre,
37. pontosan meg kell határozni a mezőgazdaság-fejlesztés és a vidékfejlesztés közös érdekeit, tevékenységeit és jövőbeli feladatait, ezek szervesen illeszkednek és feltételezik egymást,
38. az ösztönző lépéseket a munkára való nevelés, a munkahely-teremtési szándékok vezéreljék. A vidék eltartó képességének ez a kulcskérdése.
39. törekedni kell a gyenge adottságú térségek, települések eddigi támogatási-feltételi besorolásának felülvizsgálatára és a térségek tájfenntartó mezőgazdasági támogatásának maximalizálására,
40. az agrárfoglalkoztatás megőrzése és a legális foglalkoztatás növelése érdekében – esetleg kistérség-csoportonként differenciált módon – célszerű lehet egy kedvezményes társadalombiztosítási díj-rendszer bevezetése,
41. el kell ismertetni a társadalommal a vidéki élelemtermelés fontosságát, és népszerűsíteni szükséges a magyar termékek fogyasztását,
42. fokozni szükséges a lokális piacok eltartó-képességét, enyhítve az itt értékesítő kis- és mikro-vállalkozások feleslegesen szigorú minőségbiztosító szabályozását,
43. Magyarország agráradottságaival rosszul sáfárkodunk. Szelektív fejlesztési programokra, a stratégiai pontokon határozottabb előrelépésre van szükség.
44. a földtulajdon- és az okszerű földhasználat jövőjét tervezni szükséges, azaz államilag támogatott, önkéntes birtokrendezés megvalósítása indokolt. A birtokrendezés koncepciójának, tervének kidolgozása, intézményei felállítása és a birtokrendezés megvalósítása megkerülhetetlen elem a vidék gazdasági viszonyainak rendezésében, amely viszont a versenyképesség egyik feltétele az agrárszféra vonatkozásában.
45. az agrárium esetében is jelentős differenciáltság mutatkozik a vidéken. A magyar mezőgazdaság csak a vidék gazdasági és társadalmi fejlődése révén őrizheti meg, alakíthatja át, fejlesztheti teljesítőképességét. Elengedhetetlenül szükséges az, hogy világosan megmondjuk, hogy kik tekinthetők az agrárgazdaság érdemi szereplőinek, kikre vonatkoznak a javasolt agrárfejlesztési intézkedések.
46. jelentős újításokkal és támogatásokkal fokozni kell különleges agráradottságaink kihasználását (pl. biotermelés, gyógynövénytermelés, magtermesztés stb.)

47. az agrártermelők ösztönzésével a jelenleginél harmonikusabb arányokat kell elérni a szántóföldi növénytermesztés és az állattenyésztés között.
48. a magyar agrártermelés egyensúlyát csakis az állattenyésztés fejlesztésével lehet visszaállítani,
49. emellett nagy lehetőségek vannak a kertészeti termelésben. Érdemes kihasználni a kertészeti kultúrák regionális termelési hagyományait, amelyek sikeres felkarolása több tízezer család megélhetését biztosíthatja.
50. kívánatos fejleszteni az EU-ban is prioritást élvező édesvízi halászatot.
51. a jó minőségű alapanyag-termelés mellett erősíteni kell a hazai különlegességek (hungaricumok, tájjellegű termékek stb.) előállítását,
52. programot célszerű meghirdetni a biomassa hasznosítására, a helyi energiaellátási költségek csökkentése, a tájgazdálkodás különleges és sokoldalú szerepének kamatoztatása, sürgeti a megújuló energia előállítási tevékenység gyors ütemű kibontakoztatását a helyi gazdasági, megélhetési, klímavédelmi, természet- és környezetvédelmi előnyei érdekében,
53. csökkenteni kell az őstermelőket sújtó hátrányos megkülönböztetéseket (pl. adójogszabályok), sőt őket fontos, a vidéket fenntartó-ápoló tényezőnek kell tekinteni,
54. a falusi – tanyai turizmus további okos támogatási rendszert igényel, szorgalmazva a vállalkozói szintet el nem érő falusi-tanyai vendéglátásnak a „kifehérítését”,
55. a vidéki vendéglátás, a falusi turizmus és a tágabban értelmezhető kulturális élet gazdasági lehetőségei „súlyosan” kihasználatlanok. Az erre alkalmas kistérségekben színvonalas panziók, halászcsárdák, pihenési- és sportközpontok, pezsgő életű szórakoztatási és kulturális vonzasközpontok hozhatók létre.
56. kiemelt jelentőségű „magyaros” vidék-turizmus szervezhető a lótenyésztéshez és a vízi túrákhoz kapcsolva,
57. a mezőgazdasági szövetkezést – a közösségépítéssel és az összefogással együtt – a vidéki agrárpolitika középpontjába kell állítani,
58. a vidék gazdaságának a kistérségi, kisvárosi központok kis- és közepes vállalkozásainak a munkahelyteremtése is fontos eleme,
59. a vidéki gazdaság diverzifikációja során a kis nyersanyagból nagy szakmai tudással előállítható, ún. low tech” típusú technológiák vidéki elterjesztésének innovatív feltételeit az arra alkalmas térségekben meg kellene teremteni,

60. sok vidéki helyen van lehetőség a vidéki kisipar, vagy a természetes alapanyagokat felhasználó „manufaktúra” típusú ipar ismételt felfejlesztésére is, amelyeket kiemelten kellene támogatni,
61. megfelelő kondíciók mellett a népi iparművészet is megtartó gazdasági szektor-elem lehet vidéken,
62. a falusi lakosság megtartása mellett ugyanakkor sok esetben az elkerülhetetlen mobilitást is lehetővé kell tenni,
63. meg kell, hogy erősödjön a takarékszövetkezetek bázisán a vidékbank hálózat,
64. növelni kell a mikro-hitel konstrukciók lehetőségét a kistelepülések szolgáltatói, vállalkozói számára,
65. ideje megteremteni a részmunkaidős foglalkoztatás törvényi és társadalombiztosítási feltételeit, bővíteni az otthoni, az ún. távmunka lehetőségeit.
66. a hiányzó vidéki, falusi szolgáltatások ellátására, a foglalkoztatási gondok enyhítésére és a társadalmi tőke növelésére egyaránt képes közösségi vállalkozások, mint módszer elterjesztése lehetséges és szükséges eszköz,
67. vidék gazdaságának felpozícióba hozása, s különösen a legelmaradottabb kistérségek fokozatos felzárkóztatása összehangolt és markáns pénzügyi eszközrendszer alkalmazását követeli meg.
68. a vidék- és területfejlesztést szolgáló közösségi és nemzeti forrásokat olyan pályázatok keretében célszerű elosztani, amelyek kistérség-típusonként célzott feltételeket tartalmaznak,

természet-, környezet- és tájvédelem

69. a természet, a talaj-, az ár- és belvízvédelem, a víz- és az erdőgazdálkodás, a növény- és állategészségügy kiemelkedően fontos vidéket érintő állami feladat. Ezeknek a korábban kiemelkedő színvonalon működő szervezeteit rehabilitálni és központi forrásokból működtetni szükséges.
70. az erdők meghatározó szerepet játszanak az ország környezeti állapotában, felértékelődött a környezetbarát faanyag, és kiemelkedő szerepe lesz a megújítható energia alapanyag hasznosítása terén is,
71. a közelmúlt időjárási eseményei is, de a klímaváltozás várható hatásai is figyelmeztetnek arra, hogy egyértelműen foglalkozni kell az eddigi kárjelenségekkel, a valószínűsíthető sokmilliárdos károk megelőzésével és az alkalmazkodási stratégiák kidolgozásával,
72. a vidék tevékenységi szerkezetének átalakítása során minden olyan termelő-, szolgáltató tevékenységet száma kell

venni, amely nem károsítja a talajokat, a felszíni és a felszín alatti vizeket, nem szennyezi a levegőt és védi a biodiverzitást, a táj esztétikai értékeit,

73. a vidék környezetfenntartó tevékenységi feladatkörét, mint feladatot „létre kell hozni”, és ennek fedezetét az önkormányzatok költségvetésében célszerű előirányozni,
74. e fontos környezetfenntartó tevékenység egy része közmunka keretében is elvégezhető, de számításba vehető a „lokálpatrióták” önkéntes tevékenysége. (Ez utóbbi jó működését az önkormányzat által vásárolt fűnyírók, permetezők és más eszközök „kikölcsönzése” segítheti.)
75. az Országgyűlés sürgősen fogadja el a – számos vidéki térség szempontjából fontos – Nemzeti Parkok évek óta elkészült területrendezési és szabályozási terveit,
76. az általuk érintett tájak vidékfejlesztéshez szükséges az okszerű táj- és területhasználatok szigorú tervezése és a tervek megvalósításának a támogatása,
77. a jól és szervezeten elinduló NATÚRA 2000 programoknak fontos szerepük lehet az általuk legérintettebb vidékeken, ezért nagyobb odafigyelést, tudatformáló előkészítő képzést is igényelnek,
78. a nagy természeti tájaink, vagy sajátos vidékies térségeink megújítását, rehabilitációját célzó kiemelt programoknak (Vásárhelyi terv, Homokhátság program, Duna-program, Balaton program, stb.) fontos és integrált vidékfejlesztési hatásaikat különös fontossággal biztosítani szükséges,

műszaki- és humán infrastruktúra, elérhetőség, intézményrendszer

79. a vidéki települések térségi szintű közúti (tömegközlekedési) elérhetőségének jobbítása elengedhetetlen feladat (a vasút megtartása, fejlesztése, a város–falukapcsolatok javítása, stb.), amely kiterjedhet pl. a mobil szolgáltatások, minibusz-hálózatok, az Internet és az intranet fejlesztésére egyaránt,
80. fontos, hogy a támogatottan kialakítandó vidéki mobil jellegű szolgáltatások a vidék-gazdaságot erősítsék, s ezért ne csak városból induljanak ki,
81. a sok vidékies térséggel érintett régiókban, illetve a vidékies kistérségekben mindenképpen oldani kell a fizikai elzártságot. Célzott pályázatokkal elő kell segíteni a közlekedés fejlesztését, utak, kerékpárutak, hidak, kikötők, stb. építését.
82. el kell indítani a kiépülő autópálya-hálózatra „rácsatlakozó” vidéki úthálózat-rekonstrukciós és mezőgazdasági útépitési programot, 10 évre előreláthatóan és programozva,

83. a Volán és a MÁV számára elő kell írni a menetrend-módosítások önkormányzati –kistérségi egyeztetésének szükségességét,
84. sürgősen, belátható időn belül az európai időnormákhoz kell igazítani a mentők és tűzoltók vidéki településekre való kivonulási idejét,
85. a vidéki társadalom teherbíró képességét is figyelembe vevő a környezeti infrastruktúra fejlesztési programok folytatása alapvető fontosságú (2015-ig minden 2000 főnél népesebb települést csatornázni kell, de kisebbek esetében is megoldást kell találni a szennyvízkezelésre)
86. a költséges tisztítók helyett szorgalmazni kell az alternatív, gyökérszívó tisztítás elterjesztését,
87. 2500 hulladéklerakó rekultivációjáról kell a közeljövőben gondoskodni, ez komoly vidéki probléma is, akárcsak a jövő hulladékgazdálkodásának ügye,
88. gondos és alapos területi mérlegelések, helyi társadalmi egyeztetések után újra – és legalább az önkormányzati törvény szintjén – pontosítani szükséges a minimális lokális humán infrastruktúra (oktatás, egészségügy, szociális) ellátás körét, s azokat lehetőség szerint fenn kell tartani, vagy gyors és kényelmes elérhetőségüket biztosítani
89. A már létező szolgálatok (falugondnokok, iskolabuszok) bekapcsolása egy-egy kistérség, mikro-térség elérhetőségének javítását szolgáló közlekedési hálózatba számottevően megkönnyítheti a központok elérhetőségét, s ehhez csak a szigorú törvényi szabályozást kell oldani.
90. a kistelepülések iskoláinak megtartása kulcsfontosságú (vitákat kellene lefolytatni az iskolák szabad választásáról, működtetési és felszereltségi kérdéseiről, a körzetesítés pontos szabályairól)
91. egyes vidékek társadalmának szegénysége olyan súlyos, hogy sürgős beavatkozásokra van szükség,
92. a vidéki szociális vállalkozások körének a bővítése egyszerre teremthet új munkahelyet és bővítheti a rászorultaknak nyújtható szolgáltatások körét is,
93. a vidéki közösségek lehetséges rehabilitációjának feltétele lehet a közösségi és teleházak számának növelése, valamint azok „hálózatos” működése, hogy nőjön a felhasználók száma a teleházakban, információs pontokon, az iskolákban, a könyvtárakban, s egyre inkább a vidéki vállalkozásokban és otthonokban.

94. a „széles-sávú vidék” programokhoz a helyi „szocializációt”, az új technikához szükséges társadalmi szükségletek felkeltését és kielégítését is biztosítani kell,
95. az ITK-hozzáféréseken (szélessávú Internet) alapuló információ-szerzés, tudás, az ún. tudástársadalom, kultúra(terjesztés) feltételeinek megteremtése az egyik legfontosabb és legkönnyebben megvalósítható fejlesztéscsoport azok közül, amelyek a falvakban, kisvárosokban élők esélyegyenlőségének biztosítását célozzák. Az okos „funkciósúrités” fenntarthatóvá teheti a kis lokális központokat, teleházakat.
96. ez egyszerre jelenti a felzárkóztatás és a versenyképesség szempontjainak érvényesítését, amihez az ITK-fejlesztések, ITK-ismeretek, ITK-alapú szolgáltatások egyidejű fejlesztése szükséges,
97. ahol csak lehet, meg kell őrizni az intézményeket, nem feltétlenül a régi formájukban: az intézményeknek is nyitni kell a falu felé, helyenként több szolgáltatás ellátását kell vállalniuk (többfunkciós intézmények: faluház, könyvtár, bolt, posta, teleház stb).
98. a korszerű információs infrastruktúra iránti igény alacsony szintjén a lehetséges kulcsszolgáltatásokat kellene népszerűsíteni,
99. szükség lehetne falusi közmenedzserek alkalmazására,
100. az érdekérvényesítéshez is szükséges információkat minden településen elérhetővé kell tenni és biztosítani a közösségi lét bázisaként szolgáló többfunkciós épületet,
101. általános vélemény, hogy a következő évek hangsúlyos infrastruktúra fejlesztésének a humán infrastruktúra felé kell fordulnia,

vidéki társadalom és közösségfejlesztés

102. a differenciált vidék-társadalom differenciált megoldásokat követel, reális szemléletet, együttműködést az érintettekkel, és differenciált támogatási formákat,
103. a mai kor szellemében fogant „paraszt-polgár” tevékenysége fontosságának elismertetése, jó értelemben vett népszerűsítése szükséges,
104. sajátos képzési formákkal javítani kell a falusi önkormányzatok vezetőinek, tagjainak a falu- és vidékfejlesztéssel kapcsolatos döntéseinek perspektívikus megalapozottságát,
105. a vidéki munkahelyteremtés központi probléma, a vidékgazdaság erősítésével együtt a vidékfejlesztés kulcsa,

106. a fiatalok, a fiatal családok megtartására, illetve vidékre való visszacsábítására külön ösztönző programokat kell kidolgozni,
107. olyan ösztöndíj-programok meghirdetésére van szükség, amelyek legalább az egyéni kitörés lehetőségét biztosítják az erre képes, hátrányos helyzetű fiatalok számára,
108. a szakképzés korszerűsítésével, átalakításával, a vidéki társadalom, köztük a legszegényebbek, a romák felzárkóztatását is biztosítani kell,
109. a mai szoros jogi kereteket tágítva el kellene érni, hogy az alapfokú oktatásból kilépők elfogadják az egész életen át tartó tanulást, mint a tartós boldogulás garanciáját,
110. az intézményi és támogatási oldalon pedig meg kellene teremteni a társadalmi tőkeképzés feltételeit, az iskolán kívüli (ifjú- és) felnőtt(gazda)képzés, továbbá a formális képzési rendszereken kívül eső önképzés feltételeit, differenciáltan, célcsoportokra szabottan, nagy teret engedve a vidéki innovációknak,
111. az egykori Nép- és parasztfőiskolák modern változatait kellene kialakítani,
112. a már ma is számos vidéki munkanélküli diplomás fiatalnak a kistelepüléseken történő néhány éves feladatvállalását egy, – akár a munkaügyi ellátórendszeren belül működő – gyakornoki rendszerrel kellene lehetővé tenni,
113. lehetséges lenne a vidéki közszolgálatban dolgozó diplomás értelmiségiek számára vidék-pótlék bevezetése, vagy a vidéki szolgálatuk más módon (pl. szolgálati lakás, stb.) való érdemi támogatása,
114. el kell indítani, – európai mintára, – a korai mezőgazdasági nyugdíjazás intézményét,
115. az aprófalvas, hátrányos helyzetű vidékeken tömeges problémát jelent a körzeti orvosi állások betöltetlensége. Ösztönző programot kell kidolgozni a kevés „kártyapénzt” hozó álláshelyek betöltésére is.
116. mind a szociális, mind az egészségügyi ellátás vonatkozásában meg kell teremteni a szociális vállalkozások keretében történő feladatellátás feltételeit,
117. a vidék és ezen belül a vidékfejlesztés civil szervezeteinek politikai, szakmai, módszertani, információs megerősítése, térségi és regionális hálózatok, valamint szakmai szolgáltató bázisok kialakítása szükséges,
118. tovább éltetni és fejleszteni kell a bevált szociális ellátási, támogatási formákat (falugondnoki szolgálatok, szociális földprogram),

119. a mindennapok vidéki együttműködését gátló és az érdekérvényesítésben esélyegyenlőtlenséget teremtő átpolitizáltság megszüntetése, s ezzel szemben a szakmaiság és a civil kurázsi térnyerésének növelése szükséges,
120. a vidéki önszerveződési struktúrák stabilizálódása, hatékonyságuk növelése eminens feladat,
121. az önszerveződésre jelenleg nem vagy csak gyengén képes települési közösségek esetén külső beavatkozásokkal a helyi cselekvőképesség motiválása és erősítése lehet a megoldás,
122. a regionális, az országos és a nemzetközi vidékfejlesztési partnerségek építéséhez információs és szervezési segítség nyújtása, közösségfejlesztési technikák, és a jó gyakorlatok terjesztése indokolt,
123. a helyi és az országos médiáknak a mainál sokkal nagyobb és felelősebb szerepe lehetne a tudatos magyar vidékfejlesztésben és felzárkóztatásban,

Speciális problémák

124. a vidékről alkotott kép megváltoztatása szükséges, a vidékfejlesztés szociális megközelítése helyett a vidék értékeinek társadalmi és gazdasági elismerésére alapozott, a vidéken élők számára perspektívát nyújtó valódi paradigmaváltás kell,
125. megfelelő kommunikációval növelni kell az egész magyar társadalom cselekvő, támogató szolidaritását a vidék iránt,
126. nálunk még nem nyert teret általában a „policy” így a „rural policy”, a „vidékpolitika tudatosítása” sem, pedig nagy szükség lenne rá. Ennek kulcsszereplői a vidéki városok, főleg a kisvárosok kutatói, fejlesztői lehetnének.
127. az aprófalvas és a tanyás vidéki térségek önkormányzatai különleges és sajátosságaiknak megfelelő vidékfejlesztési beavatkozásokat, támogatásokat igényelnek
128. fel kell karolni a Falumegújítási Programokat és mozgalommá kell szervezni azokat,
129. a „hely szellemének”, múltjának, kultúrájának újra érvényt kellene szerezni a helyi építési szabályozásban (az építésügy ne lehessen politikai alku kérdése)
130. a „Kapolcsi Völgy” rendezvényhez hasonlólt kellene minden magyar régió jellegzetes vidéki település csoportjának – megfelelő támogatással és lokális programmal – rendeznie,
131. „Példás Magyar Vidéki Porta” címmel országos vagy regionális pályázatokat kellene kiírni, s jutalmazni a tájjelleget őrző, megújító, tervezőket, gazdákat, vidéki porta-tulajdonosokat,

132. Az ország társadalma számára fontos volna a „vidék” értelmes és helyes megjelenítése tananyagokban, akárcsak az iskolák vidék- és természetjárásának népszerűsítése, támogatása,
133. „Kulturális vidékfejlesztés¹”, lokális kulturális örökség-programok kiemelt támogatása,
134. a vidéki múzeumok (tájházak) megújítási programjainak megkezdése,
135. színes, a magyar vidék-tudást reprezentáló lexikon illetve a vidékfejlesztés praktikumairól szóló kiadvány-sorozat megjelentetése,
136. a „magyar konyha vidéken” gasztronómiai (és borút) programok rendszeres népszerűsítése,
137. a vidéki jelzett turista-utak rendbe hozása, a vidék- és természetjárás támogatása,
138. „A magyar vidék perspektívái” címmel igényes tudományos és népszerű folyóirat megalapítása, terjesztése, a vidék jó értelemben vett propagandája érdekében is,
139. a „Párbeszéd a vidékért” ne csak egy egyszeri kampány legyen, hanem váljék a horizontális közkinccs és közháló programok szerves részévé, sőt különböző formákban a valódi partnerségen alapuló vidéki térségi, közösségi fejlesztések előfeltételévé,
140. A főváros és nagyobb városok közvetlen szuburbia-vidékei, vagy a kifejezett üdülővidékek (Balaton, Dunakanyar) külön kezelendők,
141. Az európai vidékfejlesztési mozgalmakba való bekapcsolódás támogatása és az európai fórumokon folyó munkáról folyamatos tájékoztatás. (lásd még az Európa Tanács rendeletének 68. és 69. cikkét az Európai Vidékfejlesztési Mezőgazdasági alapról (EVFMA) nyújtandó támogatásról 2004/0161 CNS)
142. „Nemzeti vidéki hálózat: minden tagállam létrehoz egy nemzeti vidéki hálózatot, amely egybegyűjti a vidékfejlesztéssel foglalkozó összes szervezetet és közigazgatási szervet.”²
143. A határozati pontból következően, az „egybegyűjtés” után nyilvánvalóan a közös, hálózati működés biztosítása következik. Erre a magyar vidékfejlesztésnek is elemi szüksége lenne.

¹ A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma stratégiájából átvéve.

² Szó szerinti idézet az előző pontban idézett EU jogszabályból. A „Párbeszéd a vidékért” mozgalom részben ennek a kialakítását szolgálhatja.